

Viljem Gogala

Necivilizacija

Enajstega septembra je Zahod doživel dvojni udar. Apokaliptične podobe iz ameriških mest, ki so jih svetovni mediji ponesli v svet, so spremljale slike iz ulic Bližnjega vzhoda, kjer so Palestinci bučno proslavljali ameriško tragedijo. Tu tragedija nedolžnih ljudi, tam proslavljanje, kot bi šlo za nogometno zmago. Sklep nam je bil serviran na pladnju; muslimani, ti glasniki zla na tisočih srednjeveških freskah, so na začetku novega tisočletja vnovič pokazali, da so v resnici prvi sovražnik civiliziranega sveta. V žarečih obrazih smo zrli poteze barbarov stare in nove ere, predane temu, kar je Zahod že zdavnaj zavrgel kot nehumano in necivilizirano. Komentar tu ni bil potreben, dejstva so govorila sama zase.

Ogorčenost zahodne javnosti je bila iskrena, a njen temeljni sklep je bil zgrešen. Necivilizirana reakcija muslimanskega sveta ni potrdila naših neprikritih stereotipov, ne, to ni bil nov zahodni civilizacijski triumf. Nasprotno, šok nad veseljem Palestincev namreč vsaj toliko, kolikor pove o Palestincih, pove o nas samih. Prava tragedija katastrofe v ZDA ni v veselju muslimanov, marveč v tem, da smo se v vedrih obrazih muslimanov prepoznali sami.

Spet so postale aktualne besede velikega francoskega misleca Romaina Rollanda, ki jih je izrekel, ko je zavrnil nagrado, ki so mu jo za popularizacijo nemške kulture in Goetheja naklonili nacisti. Nemštvo, ki mu ga je posebljal Goethe – jim je odvrnil –, mu pomeni kozmopolitizem, zmožnost kot svoje lastne prevzeti tegobe drugega. Nemštvo, kot ga razglša nacizem, je njegovo nasprotje, triumf ksenofobije in torej to, zoper kar se je vse svoje življenje boril. Rollandovi definiciji civilizacije ni česa dodati; kdor je civiliziran, med ljudmi ne dela razlik. Humanost, enakopravnost in toleranca do drugačnosti, ti stebri moderne civilizacije, so mero-dajni le, če veljajo brez izjem. Tega pa v praksi danes ni nikjer, niti na Zahodu, ki je ob odgovoru na tragedijo vnovič dokazal, kako malo je napredoval od sveta, ki ga je tako odločno napadal Rolland,

od sveta, ki ljudi deli na Naše in One, od sveta, kjer resnica zavisi le od perspektive nanjo.

Skoraj bogokletna je primerjava med bombardiranjem države, za katerim stojijo teroristi, in bombardiranjem države, za katerim stojijo armade demokratičnih držav. A je potrebna, saj nam razkrije zanimive reči. Denimo to, da še tako dodelana demokracija pri odločitvah, kot je, kaj storiti s tujino, izgubi svoj pomen in se sprevrže v farso. Gre za to, da demokratični princip ena oseba en glas velja le znotraj našega sveta, v okviru Nas, za ljudi torej, s katerimi se lahko identificiramo, saj z njimi delimo enak način življenja in častimo iste dobrine. Za vse tiste, ki iz tega sveta izpadejo, veljajo drugačna merila. Tod en pripadnik Nas velja več kot tisoči pripadnikov Njih, kar bo na tako tragičen način spoznala nesrečna Srbija. Sredi najhujšega bombardiranja, ki je zahtevalo na tisoče civilnih žrtev, je ameriška javnost to večinsko podpirala. Še huje, z demokratično večino se je postavila za izjavo ameriškega generala, ki je na vprašanje, zakaj njegovi piloti letajo tako visoko, saj bombe treskajo po civilnih ciljeh, vehementno odvrnil, da ne želijo tvegati življenj ameriških vojakov. Ideja, da je stotina Srbov, s katerimi se Američan pač ne more poistovetiti, vredna manj od življenja enega izmed Američanov, je milo rečena nehumana, še posebej, ker gre v tem primeru za vojake, katerih poklic je časten prav v tem, da je edini, pri katerem posameznik pristane, da bo v primeru sile šel v smrt.

Javnost, ki je izjavo, kot je ta, podprla, s stališča žrtve izgubi sleherno kredibilnost, kaj šele civiliziranost. Še več, razumeti gre, če jo bo razumela kot sebi sovražno. Tu ni več važno, ali je bila sama javnost žrtev politične in medijske manipulacije ali ne. S tem ko je pripadnika drugega naroda pripisala na listo Onih, barbarov, ki jim ne gre pripisati enakih človeških pravic, kot jih sebi, je poteptala temeljni princip, ki ga tako časti, saj mu je odvzela univerzalno veljavnost. Civiliziranost neke družbe pač lahko merimo le v odnosu, ki ga vzpostavi do Onih, do združenih Židov, Ciganov in Arabcev zunanjega sveta, in ne po skrbi in sočutju do svojih – tod, kot nam predoča Hannah Arendt, bi visoko kotirali celo nacisti, kakršen je bil Eichmann.

Kritični pogled na Zahod pokaže, da je navkljub razsvetljenstvu, racionalizmu in drugim pridobitvam mentalno ostal na ravni starega Rima: onkraj limesa živijo barbari. Protiargumentov grozljivo primanjkuje – celo zahteva ameriške javnosti po vojaškem umiku iz Vietnama, ta njen nedvomni triumf, gre na račun rakev, v katerih so ležala trupla njenih lastnih sinov. Trpeči Vietnamci so bili predaleč. Pričakovati torej, da se bodo Vietnamci, Srbi, Iračani,

Palestinci poistovetili z njenim gorjem, je pričakovati, da bodo izkazali večjo stopnjo civiliziranosti, kot jo je sama do njih. V to pa na Zahodu iskreno ne verjame nihče, ali pač?

Demokracija, ta največja dogma današnjega sveta, je zlorabljana podobno, kot so bile vse druge dogme. V času, v katerem živimo, o usodi Onega „demokratično“ ne more odločati nihče. V obratnem primeru, ko smo Oni vsi mi, je namreč enako demokratičen enoten muslimanski svet, ko skupno podpre nasilje, naperjeno proti nam. Iskati podporo za maščevanje proti muslimanom pri vladi muslimanske države, kot v primeru Pakistana počnejo ZDA, pomeni siliti jo, da stori to, česar njeno prebivalstvo večinsko ne podpira. Razglašati za demokratične tiste vlade, ki so v vsakem primeru pripravljene stopiti na zahodno stran, je le nadaljnja farsa zahodnega sveta. Kakšna je lahko posledica kratkovidnosti, kot je ta, nam kaže usoda vlade zadnje ameriške banana republike muslimanskega sveta, Pahlavijevega Irana. Ljudstvo je odtujenega šaha zamenjalo z vlado, ki je Američanom najdlje.

So nam torej muslimani nenaklonjeni po naravi? Je torej resničen mit, ki v krščanskem svetu o muslimanih kroži vse od križarskih časov naprej in govori o tem, da muslimanska vera podpira versko vojno, da opravičuje nasilje nad neverniki? Poznavalci islama ponavljajo: v koranu o kakršnem koli nasilju nad drugače mislečimi ni ne duha ne sluha, nasprotno, tudi koran kot svoje temeljno načelo postavlja strpnost, toleranco in spoštovanje do njih. A ne poslušamo jih. Praksa – talibani, mudžahedini in drugi glasniki terorja – dokazuje nasprotno. Je mar mogoče, da bi ti razglašeni slavniki Alaha ne bili pravi muslimani?

Odgovor najdemo, če obrnemo ogledalo in se pogledamo z muslimanske perspektive. In glej, za enakega podpornika nasilja v muslimanskem svetu velja krščanstvo in ves ateistični svet, ki je plod njegove kulture. In da ne bomo pristranski, pogledajmo še dlje, na Žide, te nepomirljive nasprotnike muslimanov. Kot je vnovič pokazal nedavni škandal v taborišču v Auschwitzu, je tudi njim križ simbol terorja in smrti. Da, talibani so tolikanj pravi muslimani, kolikor so bili pravi kristjani člani romunske železne garde, ki je v imenu Boga v nekaj medvojnih letih pomorila cvet domače liberalne misli. Skupine, ki se kitijo z vero, so običajno pač tiste, ki so od nje najdlje.

Tako kot v krščanstvu se tudi v islamu usoda veri še tako predanih izpovedovalcev lomi v odgovoru na preprosto vprašanje: Kaj storiti s sovražnikom, tem sovragom, vragom, satanom, ki nam streže po totemih, ki jih častimo? Edina merodajna odločitev, ki vodi naprej, je v vseh monoteističnih svetih knjigah zapisana

jasno in glasno: sovražnika je potrebno sprejeti, drugačnost tolerirati. Alternative temu ni. Naj bo cilj še tako visok, odgovoriti na sovražnost s sovražnostjo, s poskusom pokončati jo, pomeni sprevreči se v orodje v rokah taistega satana, zoper katerega se skupina tako bori. Sledi namreč izraelsko zakleti krog, iz katerega ni izhoda. Teroristi, katerih predanost veri izpoveduje dejstvo, da so bili zanj pripravljene iti v smrt, so padli le na tem. Cilj pokončati simbole drugačnosti, Pentagon in WTC, in svojim enkrat za vselej zagotoviti miren sen, je upravičeval smrt tisočev anonimnih Onih, brez katerih seveda ni šlo. V nesposobnosti razumeti, v čem je bistvo vere, jih bodo pred Bogom opravičevali kot *collateral damage*, kot nedolžne žrtve, ki so bile neizogibno potrebne pri uresničitvi velikega Dobrega.

Moralna podpora terorizma, kot je ta, je vse obsodbe vredna, a Zahod ni tisti, ki ima to pravico. Razlika med vojaškim bombardiranjem Iraka in terorističnim bombardiranjem ZDA je namreč s stališča žrtve neznansko majhna. Demoniziranje terorizma je tu odveč. Vojaška zgodovina dokazuje, da je bil terorizem v zgodovini vselej le izhod v sili, edino sredstvo šibkejšega, ki se močnejšemu ne želi pokoriti. Muslimanski bojevniki primernih vodljivih raket še nimajo, če bi jih imeli, bi se tveganega zavzetja civilnih letal pač ne šli.

Edina zares civilizirana pozicija v tragediji, ki je pretresla vse nas, je iskanje razlogov pri sebi doma. Tu je, kot je več kot očitno, postoriti veliko več kakor v afganistanskih pustinjah, kjer, kot nas učijo kratkovidni vodje našega sveta, ždi svetovno leglo Zla. Vsako demoniziranje muslimanskega sveta ločnico med nami in njimi samo še povečuje, vsak vojaški udar po državi, v kateri bodo vnovič padle tudi nedolžne žrtve, obupanem Onega sveta daje še več razlogov, da se usmerijo zoper nas. Civiliziranost se – kot na koncu filma *Čokolada* razjasni mladi pridigar svoji v sovraštvu razcepljeni fari – pač ne meri s tem, koga si sposoben ožigosati in ga izključiti iz svojega sveta, marveč s tem, koga si sposoben vključiti v svoj svet, ga razumeti in se z njegovim gorjem poistovetiti. Vrednote vseh nas so enake, drugačne so le poti – končno spozna pridigarjeva vas. A v nasprotju s filmskim happy-edom se zdi, da svet tega ne bo nikdar razumel.

Bili so časi, ko sem bližnjemu štel za zlo, če njegova religija ni bila podobna moji, vendar danes moje srce pozdravlja vsako njeno obliko (...) Ljubezen je moja edina religija, in tja, kamor se obrne, tja gresta moja religija in vera.

Ibn Arabi, arabski filozof iz
srednjeveške Andaluzije